

SUBJEKTU TRANSZENDENTALA GIZA JAKINTZETAN

JAVIER PALACIOS

Epistemologia Genetikoak giza jakintzen izerdia eraberritzen du positibismo eta neopositibismo murriztailetik jagonaz, historizismo eta fenomenologiaren orokorkeriazko eskematik askatuz, egitura eta orekarik gabe sorturiko materialismo dialektikoaren arriskuetatik babestuz, egitura gabeko eta aldi berean sinkroniko den estrukturalismoa desmaskaratuz, dialektika birdefinituz. Oro, modernitatearen proiektutzat, kantiar arrazoimen garbiaren onuran, hots, arrazoa perfektotasunaren koherentziazko eta idealezko printzipiotzat emanez.

Piaget-ek, positibismoa eta neopositibismoa, arazo zientifiko eta metafisikoen artean muga bat ezartzeaz, eta ondorioz,

ezagutzazko egiturak behin-betirako lortzen dituen subjektu metafisikoan isurtzeaz, eta subjektuaren¹ inolako parte hartzerik gabe eraberrituz gero nominalismoan bilakarazteaz salatzen ditu.

Piaget-ek bere *Estudios sociológicos* (1965) obrari egiten dion hitzaurrean gertakizun sozialak arauen, baloreen eta zeinuen bidez karakterizaturik agertzen ditu. Soziologiaren arazo nagusienetariko bat lizateke “explicarnos cómo la vida social puede ser simultáneamente la fuente de estructuras racionales y de las ideologías más inconscientes”.² Piaget, filosofo ez izaten (arbuia egiten du filosofien egiteko modua) ahalegintzen dela aitortuz, nola fenomenologiak hala dialektikak, pentsamendu garaikideko bi joera nagusiek, soziologiari ezarri dizkion kondizionamenduen aurka zutitzen da. Piaget-ek dio ez duela inolako errepaoririk aipatu bi joera horiek Epistemologia Genetikoarekin bateragarri direnez onartzeko, hori bai onarketaren moldeak zehaztuz.

Fenomenologiak, alde batetik, adieren eta intuizioen erola, eta bestetik, agerpen kausalaren eta konprentzioaren arteko diferentzia azpimarratzen ditu. Piaget-ek ez du inolako eragozpenik fenomenologiaren kontzeptu horiek baliozkotzat emateko, baina ez du onartzen errealaren egituraketa “biziriko esperientziarekin” trukatzea, zeren gizabanakoa gainditzen duen orok Erlebnis-ean justifikazioa atzematen bait du: “Pero si se pone todo en el mismo plano, como fatalmente se ha terminado haciendo, y si todo se ‘comprende’ sin ‘explicar’ ya nada, entonces simplemente se renuncia a la misión esencial de la ciencia que es a la vez comprender y explicar”.³ Fenomenologiaren mantsia izan bait zen gertakizuna eta norma plano berean funtsatzea, zeinak “psikologismoaren” adibidea (borrokatu nahi zen gertakizunetik normarako urratsa zena) egiten bait du. Soziologiarentzat fenomenologiazko metodoa orokortzeak zera adierazten du: “el triunfo de todos los socio-centrismos, idealistas o incluso políticos”.⁴

Soziologiaren xedea, bizitza sozialak egitura berriak, arrazoikoenetatik ideologikoenetakoak nola sortzen dituen, agertzen entseiatzekoa da. Fenomenologiarentzat oro Erlebnis-aren unitateak lirarteke. Baina soziologoak hutsune epistemologiko

hori gainditu behar du, plano genetikoan bezala historiko eta sinkronikoan dauzkan kontrol-metodoak eraginez edota ere giza jakintzen disziplinar tekotasun beharrezkoa erabiliz, zeinetan izaera operatorio, erregulatorio edo semiotiko (arauak, balorak eta zeinuak) berdineko mekanismoak aurkituko bait ditu. Soziologiak orduan, psikologia, neurologia, hizkuntzalaritza, zuzenbidea, logika, zibernetika, ekonomia laguntzailatzat ditu, hots, bizitza kolektiboaren aldaketetan nabaritzen diren mekanismo berdinen ikasketarako kontrol-metodoak eskaintzen dituzten jakintzek.

Jadanik esana dugu Piaget filosofo ez izaten ahalegintzen dela. Ongi bada, G.G. Granger-ek zera adierazten digu fenomenologiarentzat gauzaziekiko begiradaren "a priorizko" determinazioa ez dela bakarra eta aldaezina, ezta ere ez digula genesiaren bilakaeran gertakizuna nola osatzen den jakitea debekatzen. "A prioriak" xeheki, behin osatuz gero, zerbait alor eta norma gisa aurkezten dela esan nahi du. Fenomenologia horrela konpreniturik, Piaget-ek berak ere fenomenologoa dela dio: "Si la fenomenología de Granger es la de Husserl, yo soy fenomenólogo, ya que siempre he sostenido que una estructura puede llegar a ser normativa en cuanto 'necesaria' y que sólomente llega a serlo al término de su desarrollo, una vez alcanzado el cierre debido a su equilibrio final. Pero no por ello es entonces menos cierto que el valor de la norma intemporal terminal depende de su modo de construcción."⁵

Dialektika soziologiari aplikatzea eginkizun denean Piaget tente jartzen da, dialektika filosofia denez, egintzazko eta formulaziozko arazoetan parte hartuz jakintzazko pentsamendua kudeatzeko edota "resultado de una toma de conciencia de los métodos utilizados de hecho por todas las disciplinas que se ocupan de un desarrollo genético o histórico, y que se ven conducidas por consiguiente, a ver en este desarrollo algo más que el resultado de una programación preestablecida o algo más que una secuencia de acontecimientos aleatorios sin estructuraciones ni equilibraciones"⁶ bezala hartzen ote den jakin nahirik. Piaget, dialektika bigarren adiera horretan konprenituz, prest dago soziologian onartzeko agerpen kausalak ikur bakarreko lineal izatea utzi behar duela elkarreragintzei bere

biribil eta kiribilekin tokia emateko, zeintzuk erregulaziozko eta orekazo sistemen bidez erantzun behar bait dira. Dialektika-ikuspegitik so ezagutza soziologikoa ez da irteten ez subjektutik (“geuk”) ez objektutik (aldi berean anitz subjektu dena) bien elkarreragintzatik baizik, kanporakor objektibantetik eta barrenakor erreflexibotik⁷ ikur bikoitzean aitzinatzeko. Piaget-en estrukturalismo genetikoak bada, bat egiten du, nola fenomenologiarekin bere orekari zor zaion itxieraren bilakara ertzean beharrezko normatzat egitura onartzen duelarik, hala dialektikarekin aurrez erabakitako egituratzeekiko ikur lineala baztertuz gero, egituratzeetan eta oreketan sendotzen delarik.

Epistemologia Genetikoa agerpen soziologikoa egitekoan ez da irteten aurrepentsatutako teorietatik edo diskurtsu aprioristikoetatik, zeintzuek kontzientzia edo diskurtsua osoturik dagoela konprenitzen bait dute, aitzitik gizartea “un sistema de actividades cuyas interacciones elementales consisten propiamente en acciones que se modifican las unas a las otras de acuerdo con ciertas leyes de organización o de equilibrio: acciones técnicas de fabricación y utilización, acciones económicas de producción y distribución, acciones morales y jurídicas de colaboración o constreñimiento y de opresión, acciones intelectuales de comunicación, de investigación en común o de crítica mutua, en una palabra, de construcción colectiva y depuesta en correspondencia de las operaciones. Por lo tanto, la explicación de las representaciones colectivas, procede del análisis de estas interacciones en el comportamiento mismo”⁸ gisa hartzen da.

Egintza sozialak gogozko egintzen paralelo dira, salbuespen batekin, “geu” neu-gaz eta lankidetzako operazio xehekin trukutzen dela, alegia. Arauak, elkartruketako baloreak eta zeinuak dira egintza sozialen hegi osagarriak, zeren portaera kolektibo oro, normen, baloreen eta adiera konbentzionalen eraketan itzulikatzen bait da. Agerpen soziologikoa agerpen psikologikoarekin paraleloa bait da. Nola bata hala bestea, eritmoetan, erregulazioetan eta elkargoetan artikulatzen direlarik: “El ritmo señala la frontera entre lo material y lo espiritual, la regulación caracteriza las totalidades estadísticas, con interacción de los factores de interacción (valores y ciertas reglas)

y el agrupamiento expresa la estructura de las operaciones reversibles que intervienen en las construcciones jurídicas, morales y racionales, es decir en las totalidades de composición aditiva.”⁹

M. Foucault, estructuralismo zientifizista eta ordenarik gabe mutazioei menperatua defenditzeaz salatzen du Piaget-ek: “La obra de M. Foucault sobre *Les mots et les choses* nos ofrece, por el contrario, el bastante sorprendente ejemplo de una obra de estilo chispeante, repleta de ideas imprevistas y brillantes, de una impresionante erudición (en particular para la historia de la biología, pero por el contrario sin equivalente para la de la psicología), pero que únicamente conserva del estructuralismo corriente los aspectos negativos sin que se consiga discernir en su “arqueología de las ciencias humanas” (este es el subtítulo del volumen) más que la búsqueda de arquetipos conceptuales vinculados principalmente con el lenguaje. Foucault está sobre todo resentido con el hombre, y considera a las ciencias humanas como el simple producto momentáneo de estas ‘mutaciones’, ‘a priori históricas’ o epistemé que se suceden sin orden en el transcurso de los tiempos, efectivamente nacido en el siglo XIX, este estudio científico del hombre desaparecerá por muerte natural sin que se pueda prever por qué nueva novedad de epistemé será reemplazada.”¹⁰

Episteme desberdinak arrazoirik gabe batabesteatzen dira: “Efectivamente, las sucesivas epistemé no pueden deducirse unas de otras, ni formalmente ni siquiera dialécticamente, y no proceden unas de otras por ninguna filiación, ni genética ni histórica. Dicho de otro modo, la última palabra de una “arqueología” de la razón se transforma sin razón y por sus estructuras aparecen y desaparecen por mutaciones fortuitas o emergencias momentáneas, al modo en que razonaban los biólogos antes del estructuralismo cibernético contemporáneo.”¹¹

Foucault irrazionalismoan erortzen da: “En este irracionalismo final de Foucault el único punto fijo es el recurso del lenguaje, concebido como dominando el hombre porque es externo a los individuos: pero para él incluso ‘el ser del lenguaje’ sigue siendo voluntariamente una especie de misterio del cual se complace en subrayar solamente la ‘insistencia enigmática’.”¹²

Azkenik, eta Foucault-en proposamenarekiko piagetiar kritika agortzeko asmorik gabe, esan dezagun, *Las palabras y las cosas* obrari darion estrukturalismoa egiturarik gabeko estrukturalismoa dela: "Así pues, no es exagerado calificar el estructuralismo de Foucault de estructuralismo sin estructuras, ya que retiene del estructuralismo estático todos sus aspectos negativos: la desvalorización de la historia y de la génesis, el desprecio de las funciones y, en grado inigualado hasta ahora, la negación del propio sujeto, puesto que el hombre pronto va a desaparecer. En cuanto a los aspectos positivos, sus estructuras únicamente son esquemas figurativos y no sistemas de transformaciones que se conservan necesariamente gracias a su autoajuste."¹³

Piaget-ek, ondorioz, fenomenologia, positibismo/neopositibismoa, materialismo dialektikoa eta estrukturalismoa kritikatzean, kantiar proiektua eraberritzen du, bere bilakaeraren aldi bakoitzean, bere batasun propioa transzendentalitatean fabrikatzen duen subjektu berrirantz giza jakintzen berritzulera defenditzen duelarik. Giza jakintzak Piaget-entzat ez dira sasijakintzak, ezta antijakintzak ere, eta beraz jakintasuna ez da murriztu behar natur jakintzen eredura. Abstrakzio gogoetazaileak subjektu giza jakintzen objektutzat nabarmentzea baimentzen du. Analisi objekturako subjektuaren deserdiraketa, hots, subjektu transzendentalarekin subjektu epistemikoa parekatzera garamatzana, eta propioki kontzientziaren alorreko dena, Epistemologia Genetikoaren garaipentzat hartu behar da. Subjektu banakoen koordinazio eta egitura berdinen batasunak, "a priori" desberdinak eraikitzen dituen subjektu epistemikoaren orokortasun funtzionala bermatzen du, inolaz ere aurretaiatu gabe dauden berrien sorkaritza-ahala bere estrukturalismo genetikoan funtsatzen duelarik. Kanpoko munduaren datuak eratzen dituen aribide jarraituak subjektu epistemikoa du pibotagune berria. Deserdiraketa koordinatzaileak hastapeneko egozentrismoa ordezkatzan du espazio/denboraren mugak gainditzen dituelarik. Subjektu epistemikoak ez darama psikologismorik, aitzitik, bere baitan printzipio funtzionala da, subjektu banakoari kontrajarriz unibertetsala da eta bere batasunagatik definitzen da egitura desberdinak organikoki elkartzen dituelarik. Ezagutzaren sor-

rerak eta izaerak planteatzen duen arazo filosofikoari erantzuna ematen dio Piaget-ek. Kantiar proiektuak metafisikako kontzeptuak zentzuetan ezik arrazoimen garbiaren izaeran atzematen ditu, ez sortzetik kontzebitu bezala, esperientziatzko ekintzen gainean gogoeta legeen abstrakzioan eginak bezala baizik: substantzia, kausa... bere oposatuekin eta eratorrinekin.¹⁴ Epistemologia Genetikoak egitarau hau eratzen duelarik gogoetazko eta kritikazko metodologiaz, eta ekintzak kontutan hartuz, egiten du. Kant-en oharren transzendentala ez da neu enpirikora mugatzen, aitzitik, ezagutza baimentzen duen printzipio bateratzaile ere bada kategorien erauzketari doakionean, nola enpiriko hala ez-enpiriko diren datu bilgarrien iharduera sintetiko garbia, alegia.

Kantiar oharterapena ondoko moldean deskribatzen du José Luis Villacañas-ek: "Lo fundamental para comprender qué es el orden de aprehensión es saber reunir los dos aspectos de todas las percepciones. Toda percepción es una representación de la que somos conscientes: pero justo por eso también somos conscientes de un cierto contenido, sin el cual la representación no representaría nada. Si ahora aplicamos aquí la tesis de la prioridad del sentido externo tenemos que la representación de la que somos consciente, es, por lo general, una intuición externa, por lo cual se nos da una existencia de una realidad exterior. Por lo tanto, el contenido del que somos conscientes, es también, por lo general, el correspondiente a una existencia exterior. Por ello, lo que percibimos no es la representación sino la realidad que representa. Hemos transformado la figura "representación de la realidad exterior" (intuición) en la figura "percepción de la realidad."¹⁵ Subjektu epistemikoa kontzientzia intelektual hori da, banako kontzientziatik berezia eta fenomenologikoki ezagutua, eta hainbat da hau horrela non operazio zehaztatetik operazio ohartunez hitz egin behar baita, zeintzuk ohartun garen hura ordezkatzeko amaitzen dute, objektuez dugun esperientzia fisikoa objektuen materialitateetik abstraitutako ekintzez egindako gogoeta bilakatzen delarik. Ekintza barneratua izanik eskema logikoen sortzailea, errepresentazioa bigarren plano batean (abstrakzio xehearenean) gelditzen den errealtate fisikoaren kontzientzia da. Gisa honetan fenomenologiaren ametsa kantiar proiektua betetzeko buruturik gelditzen da: ekintza barneratuetatik oper-

azioak sorterazen dituen objektuaren kategorien ontologia formal gisa filosofia jakintzarekin identifikaturik, alegia.

M. Foucault-ek, nola kantiar proiektua hala fenomenologiaren ametsa, desbideratu egiten ditu giza mugatasunaren izenean errepresentazioen (logika, sinbolismoa, eta abar) analisia lagatzen dituelarik: lana, bizitza, hizkuntza, zeinetarik adierazpen enpirikoen bidez ezagutzaren kondizioak ateratzen bait dira. Kantiar subjektua bere buruaren objektu bilakatzen da, baina psikologia genetikotik datozkion bere ahalak ez garamatzate finito/infinito aporiara errepresentazio-mailako balore transzendentalaren kategorietara baizik. "A prioria" jakintza tratamendurako lain bihurtzen da intuizioaren plano gairiditurik. Jakintza autonomoetan eraturiko filosofiaren agerpena filosofiaren amaiera (Heidegger) da modemitatearen kontsumazio gisa. Katearen azken maila Epistemologia Genetiko da zeina ezin bait da konprenitu kantiar proiektutik eta fenomenologiaren ametsetik kanpo. Horregatik dirau modernitatean proiektuak kantismoaren parte osagarri gisa. Kanten baitan arrazoa perfekziozko ideal bihurtzen da, zeinetan jakintza perfekzio gisa eta morala arrazoiaren teleologia gisa (Piaget-en baitan filosofia baloreen koordinazio "arrazoitu") jariatzen bait da. Piaget-en baitan, halere, morala zeharo autonomia da.

Epistemologia Genetikoaren metodoak zuzenak (gogozkoak), psikogenetikoak (klinikoak), historiko-kritikoak eta formalizanteak dira. Metodo kliniko da aspekturik eztabaidatuena, hau da datu enpirikoaren analisia. Metodo klinikoaren definizioarekin ados dagoen psikologorik ez da. Are gutxiago bere aplikazioarekin. Galderek eta erantzunek moldatzen dute metodo klinikoaren egitura. Galdegiten edo interrogatzen jakiteko artea. Banako erreazioetarako diagnostiko-araurik ez dago. Sinpleki praktikarekin ikasten da. Indukzioarekin inolako harremanik gabe galderak egiteko praktikan oinarrituriko metodoarekin nola jakintza bat eraiki? Indukziorik gabeko jakintzarik nola eraiki liteke? Giza jakintzak beren baitan natur jakintzen metodoak aplikatzeko prententsioarekin sortzen dira, baina mundu historikoaren esperientzia jakintzen indukzio-metodoaz ezin harrapatuzkoa da. Gadamer-en hermeneutikarekin abiapuntua hori ez al da? Hermeneutikak

ez du metodorik, konprentzioaren ariketazko eta sentituzko praktika da. Gadamer-ek proposatzen duena esperientzia hermeneutikoaren teoria bat da, baina inolako metodorik agertu gabe.

E. Ascher-ek hermeneutika ikuspegi bikoitzeko edo hermeneutika bikoitzat jotzen du Piaget-en metodo klinikoa, M. Weber-en¹⁶ ikuspegitik A. Schütz-ek landuriko eta A. Giddens-ek jakintza sozialetarako proposaturiko izendatzea delarik. Epistemologia Genetikoa hermeneutika bikoitzera hurbiltzeko E. Ascher-en lanak duen interesagatik bere tesi nagusiak transkribatzen ditugu.

Jakintza sozialen metodoa A. Guiddens-ek ideiatzen duenez adiera subjektiboarekin eragindako portaeren konprentsiara hurbiltzeko litzateke. Jakintza sozialak, orduan, adieraz hornituriko portaerez ari dira. Max Weber-engandik dator tesi hau. Jakintza sozialen eskema kontzeptualek hermeneutika bikoitza adierazten duten alor interpretatiboen sakontzera eta konprentsiara erreferatzen direlarik gizartearen kide generikoen bidez bizitza sozialaren produkzioan funtzio bat jokatzuz eskema tekniko kontzeptualen parte bat osotuz adieraren alor berrien berreraikuntza egiten dute. Gainerantzeko gizakiekin bizikidetzen den gizakia sen komunarekin eraikitako pentsamendu objektuen gainean funtsatuz eta euren erreferentzian eginak daudela jakintza sozialak baieztatuz lantzen du teoria hau A. Schutz-ek, gisa honetan jakintza sozialak bigarren mailako eraikuntzak direla adieraziz, hots, jakintzuak bere portaera behatzen duen eszena sozialaren gainean aktoreek egindako eraikuntzak izanik jakintzaren prozesu-arauekin adostasunean agertzen entseiatzen da. Adierazpen subjektiboak objektiboki aztertzen entseiatzen da. Gadamer-ek aurrekonprentsiara aipatzen du egia osora heltzeko praktikatzat emanaz. Putman-entzat, berriz, gaur egungo ezagutzak dira osotasunaren aurriritzia jaso behar dutenak. Iragandakoak ez dira osoak gaur egungo ezagutzen argitan hobegarriak baizik. Somaketa-printzipioak iragana menperatzen duenean “karitate-printzipioak”, aldiz, kontrako menperakuntza argitzen du (horizonteen funtzioa Gadamer-en baitan). Jakintzetan orainaldiaren ikuspuntuak du lehentasuna. Gadamer-entzat testua da galderak formulatzen dituen eta inolaz ere ez testuari

buruz egiten ditugun galderak. Collingood-ek, aldiz, testu baten konprentzioak, zer galderen galderak erantzunaz konprentitu nahi ditugun, adieraziko luke. Ikerketa bakoitzak, aldi bakoitzak, beste galdera batzuk aurki ditzazke. Molde intersubjektibo batez frogan jarri eztabaida daitezkeen hipotesiak lirakeke. Gadamer-entzat testuaren horizonte historikoaren ezarrera interpreteei dagokie, hots, historiagileei, garaian garaikide direnei, eta inolaz ere ez, testuaren izenean bada ere, testuaren idazkera garaian ez zeuden ezagutzei. Jakintzen historiagileak, halere, “gauzak konprentitzea” gaurko ezagutza historiko eta zientifikoetatik dokumentuaren gaia berreraikitzea dela dio.

A. Ascher-ek elkarrizketa-ereduaren araberrako hermeneutika bikoitzarekin Piaget-en metodo klinikoa lotzea atzematen du. Haurraren baitan eragiten den galderak elkarrizketa orekatu bat ez du pizten metodo klinikoa. Bere xedea ez da hizkera komunera heltzea, zeren psikologoak bai bait du haur-psikologia eta esperientzia baten luzaroan haurraren edukitako elkarrekintzak deskribatuz argitzea baimentzen dion hizkerarik. Epistemologia Genetikoak hermeneutika bikoitzaren izaerak aurkezten ditu, baina iraganaren jakintza galdera garaikideekin argitzera garamatzaten jakintzen historian dagoen erlatibismo bikoitza ekidinez. Epistemologia Genetikoak haurra eta bere agerpenak bere bagaje zientifikodun psikologo ahalarrekin adostasunean bakar-bakarrik so egiaztatzen ditu. Psikologia genetikoan sostengatuz (natur eta giza jakintzen arteko muga egiten duena) bertan parte hartzen duten aktoreentzat barru-barrutiko zentzuz beteak dauden fenomenoak aurkitzen ditu. Ekintzek portaera definitzen dute giza banakoak beharrezkoki gaitzea beharrik ez duen adierazpena ezartzen duen neurrian. Jakintza orok bezala Epistemologi Genetikoak bere ikerketa operazio formalen estadiopon ezarriz amaitzen du.

Ondorioz, eta Ascher-en proposamenarekin bat, Piaget-en metodo klinikoa psikologia genetikoan erabiliz, Kuhn, Habermas eta Gadamer-en lan egiteko formen antzera, A. Giddens-ek jakintza sozialen metodotzat definituriko hermeneutika bikoitzera bihurtzen da. Jakintsuak aurrez aktoreengatik interpretaturik dauden ekintzak diren datuak interpretatzen ditu. Ondorioz, bi interpretazio-maila dago. Lehena, aktoreek beraiek egiten dutena, eta bigarrena, jakintzazko berreraikuntzaren

produktu dena, beste behin ere azpimarratuz bata eta bestea ez direla konfunditzen. Piaget-ek filosofiaren deskonbertsio gisa izendatua zuen bere ibilbidea, ekintzen arazoak intuizioz erabaki nahi zuen filosofia aipatzen zuelarik. Deskonbertsioak giza jakintzak modernitate proiektu gisa (M. Weber) birnorbidezko balioa izan du, subjektu transzendentalaren errekuperatzeko lain den “a priori” genetikoaren kantiar ikuspegitik subjektu enpirikoaren espazio/denbora markoa gaindituz eta subjektu epistemikora jaso, zeinetan objektuekiko begirada behin-betirako emana ez izanki ekintzen mundua bere genesian aztertzea baimentzen bait da. Molde honetan, Piagetek fenomenologia, Husserl-ekin lortu gabeko, bere heldutasunera darama, egiturak bere bilakaera amaieran beharrezko direla konprenitzen bait du bere azken orekan lorturiko itxieraren ondotik, beren beharrezkotasuna eta unibertsaltasuna eraikuntza-moduarekin harremantzen duelarik. Genetikoki kontsideraturiko egiturek errealitate-munduarekin daukaten egokitasun harremanak fenomenologiaren proiektuarekin adostasunean ontologi genetiko formalaren ahalbidea egitarautzea baimentzen dio Piaget-i. Jakintsu batentzat aski txiroa gertatzen den metodo baten bidez egindako bere ikerketa psikologiko eta soziologikoen Gadamar-en hermeneutikaren egokitasun harremanera daramate eta egitura funtzional gisa (deserdiraketa, gogoeta gogoetatzaila) subjektua konprenitzean, bere pertsona izen propioz jakintzen historiaren eztabaida historiografiko garaikidean, filosofiarenean eta jakintza berarenean, sarturik egotera suposatu diote. Max Delbrück-ek, biologia molekularren sortzaileetarikoa eta 1969an Nobel sariaren irabazleak, onartuz Piaget-ek hasten duela epistemologi ikerketaren bidea hartzean, milaka urtez filosofoek bazter utziriko ezagutza-funtzioen bilakaeraren ikasketa enpirikoa, zeinen arabera haurtzaroz intelektuan eraikitzen bait dira orokorki kantiar kategori imminenteak, bilakaera neurologikoa nola arlo neurofisiologikoan hala somakor eta ezagukorrean erakutsi diguna egiaztatuz “a priori” kategoriak kanpoko munduaren eta bilakaeran dagoen zain sistemaren arteko elkarrekintzazko dialektikan argitzen ditu. Guzti horrek kantiar tesia sendotzen du, zeinen arabera lehenik esperientzia fabrikatzen bait dugu eta sentsazioaren bidez, gero, errealitatea. Horretarako sentsazioak “a priori” kategoriak hartzen ditu

(espazio/denbora) esperientziaren bidez “a posteriori” inferitu ordez, M. Delbrück-ek datu neurobiologikoen bidez frogatzen du nola kolorearen, posizioaren, neurriaren kategoriak fabrikatzen diren sare neuronaletan aurrez (a priori) muntatu-tako datuen prozesamenduko burmuineko zirkuituetan, K. L o renz-en tesiaren arabera azpimarratuz giza banakoarentzat “a priori” dena, aldiz, motarentzat “a posteriori” gertatzen dela, honela “el éxito de nuestros circuitos incorporados a la hora de percibir la realidad es obra de la selección natural que ha dirigido nuestra historia evolutiva; si hubiera habido homínidos que vieran incoloras a las manzanas rojas o a las manzanas inmóviles moviéndose, o pequeñas a las manzanas grandes habrían perecido irremisiblemente”.¹⁷

Euskaratzailea:

JOKIN APALATEGI

1. Ikus REGUERA J.: *La miseria de la razón*, Taurus, Madrid, 1980, 14, 16, 24 or. L. Wittgenstein dela eta J. Reguerak egiten duen kritika Vienako Elkarre osoarentzat balioargarria da.
2. Piaget, J.: *Estudios sociológicos*, Ariel, Barcelona.
3. *Ibid.*, 9 or.
4. *Ibid.*
5. *Ibid.*, 14 or. Ikus GRANGER G.G.: “Jean Piaget et la psychologie génétique”, *Critique*, Marz, 1965.
6. *Ibid.*, 11 or.
7. *Ibid.*, 112 or. Ikus, GOLDMANN, L.: “Epistemología de la sociología” in PIAGET, J.: *Lógica y conocimiento científico*, o.c.
8. *Ibid.*, 34 or.
9. *Ibid.*, 69 or.
10. Ikus PIAGET, J.: *El estructuralismo*, 146-147 or.
11. *Ibid.*, 154 or.
12. *Ibid.*, 154 or.
13. *Ibid.*
14. Ikus, PALACIOS, Xabier: “Organisation, accomodation, asimilation” in *Symbolae Ludovico Mitxelena septuagenario oblatae*, (Arg. José Luis Melena), Gasteiz, 1985, 1564 or.
15. Ikus, VILLACAÑAS, J.L.: *Racionalidad crítica. Introducción a la filosofía de Kant*, Tecnos, Madrid, 1987, 96-97 or.
16. Ikus, ASCHERE.: “Piaget, Khun et la hermeneutique double” in *Revue européenne des sciences sociales*, XXV, 1987, 74 zk.
17. Ikus, M. Delbrück, *Mente y Materia*, Alianza, Madrid, 1989 (Gounther-en sarrera, S. Stent), 20 or.